

TEHNOLOGIJA GRAĐENJA

nastavni materijali - predavanja : prof dr.sc. Snježana Knezić

LITERATURA:

- Eduard Slunjski, STROJEVI U GRAĐEVINARSTVU, HDGI, 1995.
- Rudolf Lončarić, ORGANIZACIJA IZVEDBE GRADITELJSKIH PROJEKATA, Sveučilište u Zagrebu i HDGI, 1995.
- Gorazd Bučar, NORMATIVI I CIJENE U GRADITELJSTVU, Sveučilište u Rijeci, 2001.

Posebnost graditeljske proizvodnje:

- proizvod je nepokretan i nedjeljiv
- dugo vrijeme proizvodnje
- naporan i složen rad
- posebna dokumentacija za svaki proizvod
- uključene raznovrsne grane industrije
- proizvod je složen
- timski rad (složenost i raznolikost radnih procesa)

Približavanje industrijskoj proizvodnji

- prefabrikacija
- mehanizacija
- automatizacija
- racionalna tehnologija i organizacija građenja

Mehanizacija

Namjena mehanizacije:

- zamjena ručnog rada u proizvodnji s mehaničkim
- skraćivanje vremena proizvodnje
- smanjenje napora radnika

Mehanizirani sustavi za cjelokupne tehnološke linije:

- sustavi za tehnološki istovrsne proizvode prvog stupnja
- sustavi za tehnološki istovrsne proizvode drugog stupnja (dio objekta, graditeljski elementi ili skupno dovršavanje objekta)
- sustavi za tehnološki istovrsne proizvode trećeg stupnja (nosive konstrukcije objekata)

Tehnološki sustavi prema vrsti graditeljskih objekata:

- industrijski i poljoprivredni objekti
- prometnice i mostovi
- inženjerski objekti niskogradnje
- stambeni i poslovni prostori
- industrija graditeljskih materijala

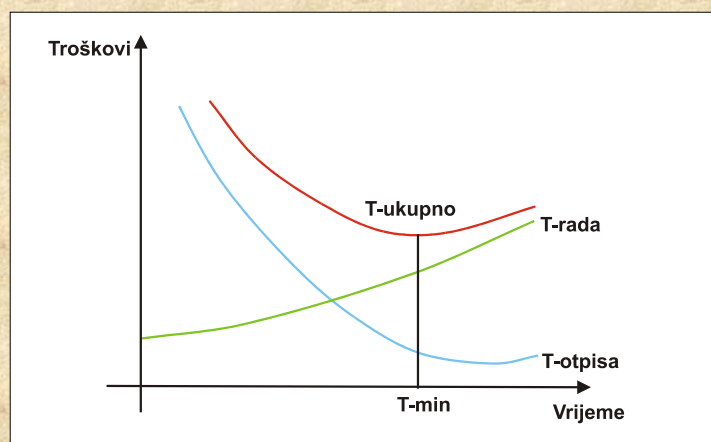
Dio mehaniziranog sustava sadržava:

- specifikacija strojeva, uređaja i opreme
- usklađenje parametara učinaka

Dijagram optimalnog korištenja strojeva

T_{rada} - troškovi opremanja i korištenja strojeva

T_{otpisa} - teorijska veličina svih otpisa vrijednosti i troškova amortizacije mehanizacije

Težnja za povećanjem mehaniziranosti i razvoja strojeva

u:

- povećanju učinka
- uporabi univerzalnih strojeva i strojeva za viševrsku uporabu
- primjeni novih konstrukcija strojeva
- primjeni mobilnih strojeva
- primjeni pogonskih motora s odgovarajućom rezervom učinka
- unaprjeđenjima i primjeni hidrauličnih uređaja za upravljanje.

Automatizacija

Daljnji stupanj razvoja, nakon postignute mehanizacije, i znači potrebu uspostavljanja više razine industrijalizacije.

Uvođenje automatizacije u graditeljstvo:

- automatska proizvodnja graditeljskih materijala i gotovih elemenata za ugradnju
- logistička koncepcija za transport, premještanje i skladištenje materijala
- razvoj tehnoloških koncepcija za graditeljske strojeve za potpuni i djelomični automatski rad
- analitičko-tehnološki rad na istraživanju metodike uključivanja automatizacije u graditeljstvu

- razvoj teorijskih koncepcija za automatske strojeve i matematičko-konstruktivna istraživanja za upravljanje i reguliranje
- razvoj software-a za upravljanje proizvodnjom i rješenja za visokokvalitetno upravljanje graditeljskim strojevima pomoću lasera

Racionalna tehnologija i organizacija građenja

Racionalizacija je skup mjera kojima se postižu promjene u organizaciji, u upravljanju i uporabi postojećih tehničkih uređaja, materijala, pogonske energije i ljudske radne snage.

Primjena racionalizacije omogućuje:

- smanjenje napora radnika
- poboljšanje kvalitete
- povećanje radnog učinka

Tehnološki proces je skup izabranih postupaka radnih operacija pomoću alata, strojeva, opreme i uređaja uz određivanje njihova redoslijeda i uvjeta u kojima se odvija proizvodnja

Načela vrjednovanja tehnoloških procesa:

- postupak se mora provoditi timski, interdisciplinarno i svestrano
- mora se isključiti subjektivizam
- mora se raspolagati dovoljnim brojem informacija
- trebaju biti ispitane sve specifičnosti i svi faktori koji imaju utjecaj na građenje

Prednosti montažnog načina građenja u smislu racionalnosti:

- bolje korištenje fonda radnog vremena i produženje sezone građenja
- skraćenje vremena građenja
- postizanje bolje kvalitete

Tehnološki proces

Najvažniji procesi tehnološkog podsustava:

- zemljani radovi
- proizvodnja betona
- transport i ugradba betona
- proizvodnja mortova
- ugradba mortova
- proizvodnja asfaltnih masa za kolničke zastore
- ugradba asfaltnih masa
- oplata s montažom i demontažom
- proizvodnja armature
- ugradba armature

- prefabrikacija
- transport
- način građenja (tradicijsko, polumontažno ili montažno)
- ugradba i montaža
- finalizacija

Primjer optimizacije nosivih sustava gospodarskih objekata

Potrebno je uskladiti konstrukcijski sustav objekata s tehnološkim sustavom kako bi se izvedba pojednostavnila i postigli što povoljniji učinci u proizvodnom sustavu. Tržište traži objekt u obliku hala.

Pri formulaciji problema uzeti su u obzir:

- zahtjevi tehnologije
- zahtjevi za projektiranjem i izgradnjom
- zahtjevi tržišta

Kriteriji na temelju pokazatelja učinkovitosti konstrukcijskih rješenja:

- utroškom osnovnih materijala za izradu nosivih konstrukcija - betona i čelika
- utroškom rada za izradu elemenata nosive konstrukcije
- troškovima rada za izradu i montažu, odnosno izvedbu nosive konstrukcije

Neki kriteriji za optimizaciju nosivih konstrukcija:

- veličina raspona
- volumen konstrukcije
- težina konstrukcije
- količina rada
- količina materijala (betona, čelika i dr.)
- konstrukcijski sustav konstrukcije
- cijena

Kod objekata koji se izvode montažnim načinom građenja mogu se uzeti slijedeći posebni parametri:

- udio montaže
- složenost procesa montaže
- pogodnost elemenata za transport
- strojevi za montažu
- sustav građenja, i dr.

Optimizacija za sniženje troškova posebno je djelotvorna kod:

- velikih serija tipskih elemenata ili brojnih tipskih konstrukcija
- konstrukcija s velikim utroškom materijala
- pokretnim konstrukcijama
- upotrebi novih materijala, najčešće kad su u pitanju potpuno nekonvencionalne konstrukcije

Korištenje građevinskih strojeva

Razlozi:

- porast obujma radova
- zahtjev za ujednačenom kakvoćom
- društveno - kulturni razlozi
- ekonomski razlozi (racionalizacija radova)
- razvojni napredak industrijske proizvodnje

Radovi:

- **niskogradnja**: prometni i vodoprivredni projekti, opsežnost zemljanih radova
- **visokogradnja**: stambeni, industrijski društveni objekti, proizvodnja i transport svježeg betona
- **ostali radovi**: mostovi vijadukti, prethodni radovi, ispitivanja tla, saniranje tla, radovi na proizvodnji klasičnih građevinskih materijala, održavanje izgrađenih objekata, završni radovi u visokogradnji

Značajke građevinskih strojeva

Stupanj opremljenosti strojevima:

$$S_0 = \frac{\text{vrijednost strojeva uprimjeni}}{\text{vrijednost radova sa strojevima}} \cdot 100(\%)$$

Stupanj zahvata strojevima:

$$S_z = \frac{\text{vrijednost radova sa strojevima}}{\text{ukupna vrijednost radova}} \cdot 100(\%)$$

Stupanj korištenja strojeva:

$$S_i = \frac{\text{stvarno utrošeno vrijeme}}{\text{moguće raspoloživo vrijeme}} \cdot 100(\%)$$

Stupanj energije:

$$S_e = \frac{\text{instalirana snaga (kW)}}{\text{broj radnika}}$$

Podjela građevinskih strojeva:

U odnosu na masu:

- male (do 80 kg)
- srednje (od 80kg do 6t)
- velike (od 6t do 18t)
- vrlo velike (više od 18t)

U odnosu na pokretljivost:

- prijenosne
- samohodne
- montažno/demontažne
- stabilne

U odnosu na pogonske motore:

- strojeve s parnim pogonom
- strojeve s eksplozivnom pogonskim motorima
- strojeve s električnim pogonskim motorima
- strojeve s pogonskim motorima na stlačeni zrak ili ulje
- strojeve s daljinskim upravljanjem

U odnosu na način rada:

- strojeve kontinuiranog rada
- strojeve cikličkog rada

U odnosu na temeljnu funkciju:

- za zemljane radove
- za preradu kamena
- za stabilizaciju tla
- za betonske radove
- za asfaltne radove
- za dizanje i prijenos
- za pripremu građenja posebnih objekata
- za održavanje izgrađenih građevina
- za pomoćne radove

Održavanje građevinskih strojeva

Mjere:

- profilaktične mjere (povremeni pregledi)
- tekuće održavanje
- srednje održavanje
- investicijsko održavanje

"Strojna knjiga" sadrži:

- tehničke podatke o stroju
- popis pripadajućeg oruđa i rezervnih dijelova
- popis dokumenata o stroju
- evidencija rada stroja
- podatke o održavanju stroja
- podatke o izmjeni dotrajalih dijelova
- podatke o upravljaču strojem
- ostale podatke važne za konkretni stroj

"Kolna knjiga" sadrži:

- podatke o tehničkom pregledu i registraciji
- podatke o kretanju i kilometraži
- podatke o vozačima

Učinak građevinskog stroja

Faktori koji utječu na veličinu učinka:

- konstruktivna svojstva stroja
- obilježja proizvodnje
- radni uvjeti
- korištenje radnog vremena

Način rada:

- ciklički
- kontinuirano

Cikličko djelovanje:

- koristan rad stroja
- prazan hod
- zastoj stroja

Učinci:

- teorijski U_t
- planski U_p
- stvarni U_s

$$U_t > U_p \geq U_s$$

Teorijski učinak:

$$U_t = T Q_t \text{ (kontinuirano djelovanje)}$$

$$U_t = (T / T_c) Q_c \text{ (cikličko djelovanje),}$$

$$T / T_c = n, \quad U_t = n Q_c$$

U_t - teorijski učinak

T - jedinično trajanje radnog vremena

T_c - vrijeme trajanja punog radnog ciklusa

Q_t - količina proizvedena u jedinici vremena

Q_c - količina proizvedena jednim radnim ciklusom

n - broj ciklusa u jedinici vremena

Planski učinak se dobiva redukcijom teorijskog učinka:

$$U_p = U_t K_o K_p K_r K_v K_g K_d \dots$$

U_p - planski učinak

U_t - teorijski učinak

K_o - koeficijent okretanja

K_p - koeficijent punjenja

K_r - koeficijent rastresitosti (za sraslo stanje)

K_v - koeficijent korištenja radnog vremena

K_g - koeficijent organiziranosti gradilišta

K_d - koeficijent dotrajalosti

K_o - koeficijent okretanja

90° optimum

K_p - koeficijent punjenja

K_p = stvarna popunjenost / optimalno moguća popunjenost

K_r - koeficijent rastresitosti (za sraslo stanje)

K_r = obujam sraslog stanja / obujam rastresitog stanja

K_v - koeficijent korištenja radnog vremena

K_v = vrijeme čistog rada / ukupno radno vrijeme

Troškovi strojeva

Tri načina angažmana strojeva:

- vlastiti strojevi
- leasing
- najam strojeva

Oblikovanje jedinične proizvodne cijene

Jedinična cijena proizvoda C_j sadrži:

T_g - troškova građevinskog stroja

T_p - organizacijsko - proizvodnih troškova

T_r - posrednih režijskih troškova.

$$C_j = T_g + T_p + T_r$$

Troškovi građevinskog stroja T_g se sastoje od:

T_o - troškova otpisa stroja

T_{os} - troškova osiguranja stroja

T_i - troškova investicijskog održavanja stroja

T_j - jednokratnih troškova

$T_{os} =$ troškovi osiguranja / godišnji kapacitet

$T_i =$ nabavna vrijednost 8 / godišnji kapacitet 100

$T_j =$ ukupni jednokratni troškovi za godinu / godišnji kapacitet

Organizacijsko proizvodni troškovi T_p se sastoje od:

- troškova plaća proizvodnih radnika
- troškova tekućeg održavanja stroja
- troškova zamjene potrošnih dijelova stroja
- troškova pogonske energije

T_p = ukupni organizacijsko-proizvodni troškovi za godinu / godišnji kapacitet

Posredni troškovi T_r se sastoje od:

- materijalnih posebnih troškova
- plaća posrednih radnika
- troškova za porez itd.
- troškova za društvena i druga davanja
- planirane dobiti

T_r = ukupni posredni troškovi za godinu / godišnji kapacitet

Planovi organizacije rada sa strojevima

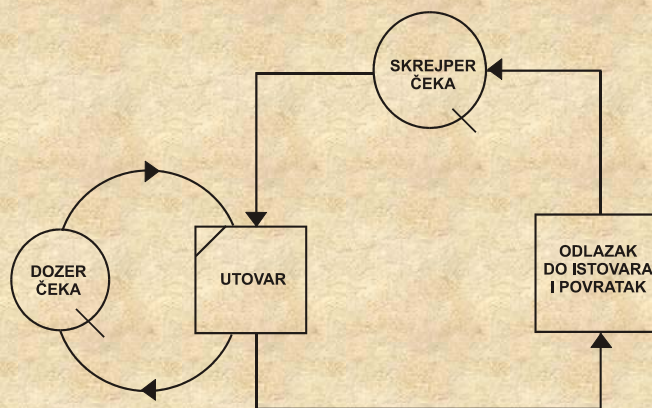
Mogućnosti povezivanja građevinskih strojeva:

- pojedini građevinski stroj radi neovisno o drugima
- građevinski strojevi rade u skupini od 2 do tri stroja (djelomično povezani)
- građevinski strojevi su lančano potpuno ovisni

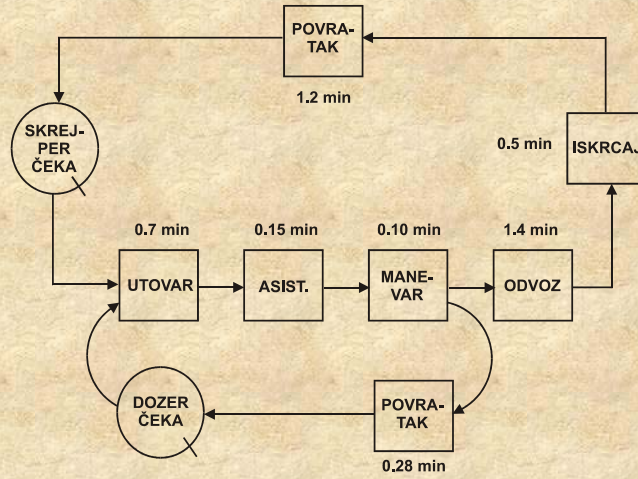
Zajednički rad skrejpera i dozera:
dozer gure skrejper fazi iskopa

Shema rada "dvojca" dozer-skrejper

Usklađivanje rada "dvojca" dozer-skrejper

Ciklus dozera = $0.70 + 0.15 + 0.10 + 0.28 = 1.23$ min
Ciklus skrejpera = $0.95 + 1.2 + 1.4 + 0.5 = 4.05$ min